

ZEMLJEPISNA IMENA – OD ZAJEMA DO STANDARDIZACIJE

Ema Pogorelčnik

Geodetska uprava Republike Slovenije, Ljubljana

Prispelo za objavo: 1999-06-09

Pripravljeno za objavo: 1999-06-09

Izvleček

Namen prispevka je predstaviti dela na področju zemljepisnih imen. Opisane so glavne značilnosti Registra zemljepisnih imen, podan je osnovni opis standardizacije zemljepisnih imen na mednarodni in nacionalni ravni. Sledi kratko poročilo s 15. regionalne mednarodne konference o standardizaciji zemljepisnih imen za vzhodno, srednjo in jugovzhodno Evropo.

Ključne besede: standardizacija zemljepisnih imen, zemljepisno ime

1 UVOD

Osnovni namen zemljepisnih imen je pomoč pri orientaciji v prostoru. Poleg rabe v vsakdanjem življenju se ta namen še posebej izraža pri uporabi zemljepisnih imen na kartah, v raznih publikacijah, atlasih in pri uporabi digitalnih podatkov v številnih geografskih informacijskih sistemih in podobno. Slovenija ima približno 200 000 zemljepisnih imen, ki se pojavljajo na različnih virih. Trenutno stanje (nestandardizirana zemljepisna imena, razpršena po različnih virih) povzroča precej težav, komunikacijskih problemov in napak na različnih kartah ter v bazah. Namen vzpostavitve Registra zemljepisnih imen je zagotoviti enotnost na področju zemljepisnih imen.

Zemljepisna imena, zajeta iz različnih virov, še niso standardizirana. Standardizacija zemljepisnih imen je naloga, ki jo v Sloveniji izvaja Vlada Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen. Celoten proces standardizacije je zelo dolgotrajen, vendar pa s sprotnim delom nedvomno pomaga k doseganju konkretnih ciljev – standardiziranim zemljepisnim imenom.

2 BAZA REGISTRA ZEMLJEPISNIH IMEN

Vzpostavitev in vodenje Registra zemljepisnih imen ima osnovo v Združenih narodih – Komisiji za standardizacijo zemljepisnih imen, ki v svojih resolucijah predlaga vodenje baz podatkov o zemljepisnih imenih. Od zadnje konference leta 1998 v New Yorku se priporoča dostop do podatkov o zemljepisnih imenih prek interneta. Register zemljepisnih imen vsebuje vsa imena objektov, ki so stalna in imajo neko časovno, zgodovinsko, etnološko ali družbeno uveljavljeno identiteto. To

v glavnem velja tudi kot definicija za zemljepisna imena. Register zemljepisnih imen vodimo v centralni bazi. Leta 1997 smo vsa do takrat zajeta zemljepisna imena prepisali v prenovljen koncept enotne baze v Oraclu. Zajem zemljepisnih imen iz državnih nomenklature načrtov in kart v različnih merilih (1 : 5000, 1 : 10 000, 1 : 25 000, 1 : 250 000) bo zaključen leta 2000.

Izdelana je bila programska oprema za vodenje, vzdrževanje in izdajanje podatkov ter intranetova aplikacija za pregledovanje podatkov. Osnovna funkcija intranetove aplikacije Registra zemljepisnih imen je bila v prvi fazi pregled zemljepisnih imen na pristojnih območnih geodetskih upravah in izpostavah. Poleg samega pregleda se je intranetova aplikacija pokazala kot uporaben pripomoček oz. vir pri standardizaciji zemljepisnih imen. Zato smo možnost dostopa do intranetove aplikacije zemljepisnih imen podelili tudi izvajalcu, ki opravlja strokovno-operativna dela za Komisijo za standardizacijo zemljepisnih imen. Če je treba, pa predvidevamo možnost dostopa do baze tudi drugim uporabnikom. V skladu s priporočili Združenih narodov in vsebino baze bi bilo smiselno odpreti dostop do baze vsem uporabnikom prek interneta. Predvidevamo, da bi se s širjenjem kroga uporabnikov kakovost baze oziroma pravilnost zapisov zemljepisnih imen še izboljšala.

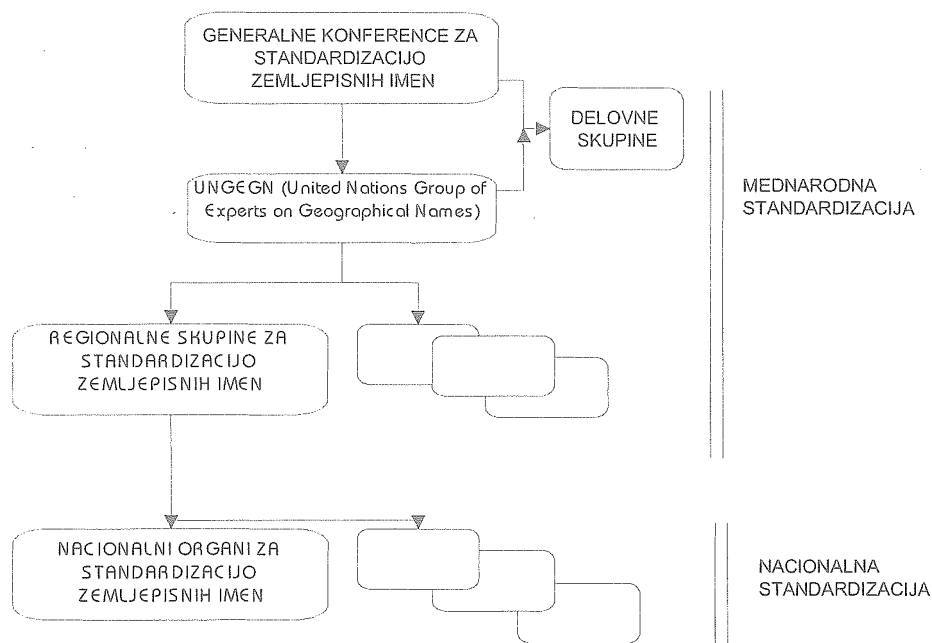
3 STANDARDIZACIJA ZEMLJEPISNIH IMEN

Zemljepisna imena predstavljajo osnovno informacijo za orientacijo v prostoru. Če se uporabljajo v standardizirani obliki, učinkovito prispevajo tako nacionalni kot mednarodni komunikaciji. Zemljepisna imena so pomembna za najširši krog uporabnikov, saj identificirajo pokrajino, izražajo identiteto naroda, predstavljajo del kulturne dediščine, oblikujejo ogrodje orientacije, pospešujejo zaznavanje sveta okoli nas. Pisanje in uporaba imen mest, vasi, pokrajin, vodnih in ostalih zemljepisnih imen morata biti jasni, točni, tekoči in nedvoumni. Učinkovite komunikacije so odvisne od pravilne uporabe teh imen na kartah, v medijih, pravnih dokumentih ter v vsakdanjem življenju. Posledice nenatančnega in napačnega tolmačenja zemljepisnih imen so lahko večplastne in zapletene, kar se večkrat pojavlja v javnosti. Zemljepisna imena se pišejo na različne načine, se spreminjajo; eno zemljepisno ime se nanaša na več objektov v naravi in obratno. To je le nekaj elementov, ki vplivajo na uspešnost komunikacij. Zemljepisna imena so zapisana v različnih sistemih zapisovanja (arabščina, kitajščina, cirilica, hebrejščina, japonščina ...). Poznamo različne načine pretvorbe iz drugih sistemov zapisa v latinskega. Izdelovalci kart in atlasov, novinarji in drugi uporabniki so velikokrat v zadregi, kako kaj zapisati, kateri sistem zapisovanja uporabiti.

Združeni narodi so se zato že leta 1959 lotili sistematičnega reševanja teh problemov, da bi standardizirali zemljepisna imena, cilj pa je bil učinkovitejša komunikacija. Vzpostavili so sistem, ki naj bi pomagal reševati te probleme. Pod standardizacijo zemljepisnih imen razumemo delovanje in prizadevanje v zvezi z ugotavljanjem in predpisovanjem pisne oblike zemljepisnih imen. Vse te aktivnosti težijo h končnemu cilju, standardizaciji: uzakonjanje zemljepisnih imen, ki ustrezajo jezikovnemu izrazoslovju lokalnega prebivalstva, tako da se ta zemljepisna imena lahko uporabljajo v nacionalnem in mednarodnem sporazumevanju. Osnovna korist, ki se pričakuje od standardizacije zemljepisnih imen, je predvsem prispevek k učinkovitejši komunikaciji. Pravilna uporaba zemljepisnih imen se izraža na različnih

vsebinskih ravneh delovanja družbe: v trgovini, statistiki, nepremičninskih evidencah, urbanem in regionalnem planiranju, okoljevarstvenem delovanju, naravnih nesrečah in pripravah nanje, strategijah varovanja, iskalnih in reševalnih operacijah, kartah in načrtih, geografskih informacijskih sistemih, avtomatskih navigacijah, turizmu ...

Standardizacija zemljepisnih imen pod okriljem Združenih narodov deluje tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni. Na sliki 1 je prikazana organizacijska shema institucij in organizacij za standardizacijo zemljepisnih imen.

Slika 1

Generalne konference Združenih narodov o standardizaciji zemljepisnih imen se organizirajo v petletnih ciklih. V okviru teh konferenc se izdajajo resolucije (priporočila). Zbirka vseh resolucij je v obliki delovnega gradiva prevedena v slovenščino. Drugo raven v okviru mednarodne standardizacije predstavlja skupina strokovnjakov za zemljepisna imena UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names), ki je predvsem posvetovalno in izvedensko telo. Konference UNGEGN se organizirajo praviloma vsaki dve leti. Sej se poleg nacionalnih predstavnikov udeležujejo predstavniki vodij regionalnih skupin, ki poročajo o delu, predlogih in problemih, ki se obravnavajo na rednih regionalnih srečanjih. Tretjo raven mednarodne standardizacije zemljepisnih imen predstavljajo regionalne skupine za standardizacijo zemljepisnih imen. Slovenija deluje v regionalni skupini za vzhodno, srednjo in jugovzhodno Evropo. Konference regionalnih skupin so predvidoma vsaki dve leti.

Poleg tega Združeni narodi po potrebi ustanavljajo še različne delovne skupine za posamezna področja standardizacije zemljepisnih imen (definicije, podmorski in

morski objekti, zunajzemeljski objekti, enotni latinični sistemi za vsak nelatinični sistem pisave, izobraževalni tečajji, imeniki zemljepisnih imen, avtomatska obdelava podatkov, spisek imen držav). Za delovanje na področju nacionalne standardizacije so zadolžena nacionalna standardizacijska telesa, v Sloveniji je to Komisija Vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih imen.

4 KOMISIJA ZA STANDARDIZACIJO ZEMLJEPISNIH IMEN

Po resoluciji št. 4, 1. konferenca Združenih narodov o standardizaciji zemljepisnih imen (Ženeva, 1967), naj bi vsaka država ustanovila nacionalni organ, zadolžen za zemljepisna imena. Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen je bila v Sloveniji prvič imenovana leta 1986 in nato ponovno leta 1990. V tej sestavi je imela komisija zadnjo sejo leta 1991. Razlogov za prekinitev dela je bilo več, med drugim večje kadrovske spremembe in reorganizacija različnih organov, ki so sodelovali v komisiji. Od leta 1994 Geodetska uprava Republike Slovenije postopoma vzpostavlja Register zemljepisnih imen. Zaradi nerešenih problemov pri standardizaciji zemljepisnih imen smo leta 1994 začeli z akcijo ponovnega imenovanja Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen, ki je bila ustanovljena septembra 1995. Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen je danes stalno delovno telo Vlade Republike Slovenije, zadolženo za standardizacijo zemljepisnih imen, ki deluje v okviru Geodetske uprave Republike Slovenije. Izvedbo operativnih del za komisijo je prevzel Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Komisijo sestavljajo predstavniki geografov, jezikoslovcev, geodetov – kartografov, predstavnikov Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za zunanje zadeve in Statističnega urada Republike Slovenije.

Med osnovnimi nalogami komisije so priprava strokovnih standardizacijskih dokumentov, preverjanje in predlaganje pravilnosti zapisov zemljepisnih imen v skladu s standardizacijskimi dokumenti, obveščanje javnosti o poteku standardiziranja in rabi standardiziranih zemljepisnih imen. Komisija deluje v skladu s sprejetimi resolucijami in priporočili izvedenske skupine za standardizacijo zemljepisnih imen (UNGEGN), sodeluje v izvedenski skupini za standardizacijo zemljepisnih imen pri Združenih narodih in v območni skupini za vzhodno, srednjo in jugovzhodno Evropo. Naloga komisije je tudi posredovanje podatkov o standardiziranih in ostalih zemljepisnih imenih Geodetski upravi Republike Slovenije, ki vodi podatkovno bazo zemljepisnih imen s potrebno vsebino (zemljepisno ime, lokacija ipd.). Dokumenti, ki jih komisija pripravlja in sprejema, so v analogni ali pa v digitalni obliki in so predvsem naslednji: Toponimska navodila, Slovar toponimske terminologije, Spisek imen držav, Spisek eksonimov, Imeniki zemljepisnih imen, razna mnenja in ekspetrize, analize ...

5 REGIONALNA MEDNARODNA KONFERENCA O STANDARDIZACIJI ZEMLJEPISNIH IMEN ZA VZHODNO, SREDNJO IN JUGOVZHODNO EVROPO

Slovenija je prevzela vodenje regionalne skupine za standardizacijo zemljepisnih imen za vzhodno, srednjo in jugovzhodno Evropo (na podlagi izvolitve v Budimpešti leta 1997) in bila potrjena na 7. Generalni konferenci Združenih narodov za standardizacijo zemljepisnih imen januarja 1998 v New Yorku. V skladu s tem je

Geodetska uprava Republike Slovenije, od 19. do 21. aprila 1999, v Ljubljani, organizirala 15. regionalno mednarodno konferenco o standardizaciji zemljepisnih imen za vzhodno, srednjo in jugovzhodno Evropo. Cilj rednih konferenc, ki se organizirajo vsaki 2 leti, je izmenjava izkušenj, znanja in idej ter uveljavljanje postopkov standardizacije zemljepisnih imen tako na nacionalni kot na mednarodni ravni. Konference so se udeležili strokovnjaki za standardizacijo zemljepisnih imen iz desetih držav: Bosne in Hercegovine, Bolgarije, Hrvaške, Češke republike, Madžarske, Poljske, Slovaške, Slovenije ter Avstrije in Italije kot predstavnic sosednjih regionalnih skupin. Opravičila z željami za uspešno delo smo na konferenci prejeli od predstavnikov Cipra in Makedonije. Predstavnik Albanije in Ukrajine sta poslala poročilo o opravljenem delu na področju standardizacije zemljepisnih imen. Konferenca, ki smo jo izvedli skupaj z Geografskim inštitutom Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je prinesla dobre rezultate, kar kažejo odzivi držav udeleženk.

Menimo, da smo z izmenjavo izkušenj, znanja in idej ter uveljavljanjem postopkov standardizacije zemljepisnih imen, tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni, doprinesli k boljšemu in uspešnejšemu delu na področju standardizacije zemljepisnih imen, še posebej za območja držav, ki so bile na tej konferenci.

Več informacij o standardizaciji zemljepisnih imen in o konferenci lahko dobite na spletni strani: <http://www.sigov.si/kszi/>

6 ZAKLJUČEK

Delo na področju zemljepisnih imen bo v prihodnjih letih usmerjeno predvsem k izboljšanju kakovosti podatkov Registra zemljepisnih imen in v proces standardizacije zemljepisnih imen. Glede na izkušnje ostalih držav, kjer standardizacija zemljepisnih imen poteka že 30 let in več in ji še vedno posvečajo veliko pozornost, lahko trajanje procesa standardizacije zemljepisnih imen pričakujemo tudi v Sloveniji. Zemljepisna imena potrjujejo identiteto vsakega naroda ter predstavljajo del njegove preteklosti oziroma kulture. Zato je skrb za pravilnost (standardizacijo) zemljepisnih imen ne le dolžnost pristojnih organov, temveč naloga vseh nas, da uporabljamo pravilna, po možnosti standardizirana zemljepisna imena.

Viri in literatura:

Ažman, I., Pogorelčnik, E., *Uporaba tehnologije Intranet pri vodenju in vzdrževanju Registra prostorskih enot in Registra zemljepisnih imen. Zbornik s posvetovanja Dnevi slovenske informatike, Portorož, 1999, str. 312-318*

Geodetska uprava Republike Slovenije, *Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG, Evidenca zemljepisnih imen – Konceptualni, logični in fizični model z navodilom za vzpostavitev. Ljubljana, 1996*

Geodetska uprava Republike Slovenije, Aster d.o.o., *Register zemljepisnih imen – Tehnična dokumentacija. Ljubljana, 1997*

Radovan, D., Orožen Adamič, M., *Geodetska uprava Republike Slovenije, Resolucije Združenih narodov o zemljepisnih imenih. Ljubljana, 1999*

United Nations, *Group of Experts on Geographical Names, The United Nations and Geographical Names. Geneva, 1996, Eighteenth Session*

Recenzija: dr. Božena Lipej
Marjan Podobnikar